

Asia: VN/279/2018

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaavoitus- ja rakentamislainsiksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomioita alueidenkäytön kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1-16, 37-40)

Suomen Kotiseutuliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

TAVOITTEISTA

Suomen Kotiseutuliitto pitää lakiuudistuksen tavoitteista hiilineutraalia yhteiskuntaa, luonnon monimuotoisuuden vahvistamista, rakentamisen laadun parantamista ja digitalisaation edistämistä kannatettavina. Kotiseutuliitto näkee myös prosessien sujuvoittamisen lähtökohtaisesti myönteisenä tavoitteena.

Erittymisen tärkeinä ja myönteisinä Kotiseutuliitto pitää kaavoitukseen osallistumisen tavoitteita. Tavoitteena on keskusteleminen ja suora osallistuminen, jossa kuntalaisten toiminta nähdään suunnittelun voimavarana. Kotiseutuliitto kannattaa osallistumisen vaikuttavuuden ja oikea-aikaisuuden parantamista. Varhaisen vaiheen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen on kannatettava tavoite.

On esitetty, että isoa kaavapakettia vielä hiottaisiin. Ratkaisu voisi olla myönteinen, jos osallisuutta vielä kehitetään ja arkkitehtuuripoliittinen ohjelma sekä tuleva kulttuuriperintöstrategia otetaan huomioon lain muotoilussa.

Huomioita alueidenkäytön kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1-16, 37-40)

Huomioita kaavojen toteuttamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 17-24, 37-40)

Huomioita rakentamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 25-36, 37-40)

ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄ JA SIIHEN SOPEUTUMINEN KAAVOITUKSESSA JA RAKENTAMISESSA

Kotiseutuliitto kannattaa ilmastonmuutoksen hillintää kaavoituksen keinoin ja edellyttää, että lainsäädännössä se toteutetaan tehokkaimmin mahdollisin käytettävissä olevin keinoin – olemassa olevaa rakennuskantaa hyödyntäen. Lakiehdotuksessa keinoksi mainitaan yhdyskuntarakenteen eheys erityisesti kaupunkiseuduilla ja niiden lievealueilla sekä hyödyntämällä kestävästi olemassa olevaa infrastruktuuria.

RAKENNUSTEN KIERRÄTTÄMINEN ON RESURSSITEHOKKAAMPAA KUIN PELKKÄ RAKENNUSOSIEN KIERRÄTTÄMINEN

Olemassa olevan infrastruktuurin lisäksi laissa tulisi erikseen mainita rakennuskanta, jonka säästämisen tulisi olla lainsäädännön keskiössä. Rakentamisen hiilijalanjälki on valtava. Kestää parhaimmillaankin useita kymmeniä vuosia ennen kuin energiaa säästävillä rakenteilla on mahdollista kuroa umpeen uudisrakentamisessa ilmastolle aiheutunutta vahinkoa. VTT:n ja Tampereen yliopiston tekemän tutkimuksen mukaan kestää 30 - 50 vuotta, kunnes uudisrakentamisen aiheuttama hiilipiikki korvautuu energian käytön säästöillä.

Rakennusperintö on paitsi yhteistä kulttuurista omaisuuttamme, myös hiilivarasto. Mitä pidempään säilytämme rakennukset purkamatta, sen pidempään rakennukseen sitoutunut hiili pysyy siellä. Korjausrakentamisella säästämme luonnonvaroja. Täydelliseen uudisrakentamisen kieltämiseen ei tarvitse mennä, mutta rakentamista on hyvä tarkastella uusista näkökulmista.

Kotiseutuliitto edellyttää, että laki arvostaa rakennusperintöämme ja kansallisvarallisuuttamme. Jatkossa on aina ensin mietittävä, onko mahdollista käyttää jo olemassa olevaa rakennusta uudisrakentamisen sijaan ja onko mahdollista löytää sopivia käyttötapoja olemassa olevalle rakennuskannalle. Lyhytnäköinen kertakäyttörakentamista ihannoiva taloudellinen ajattelu ei saa ohjata alueiden käytön suunnittelua. Vaikka paluu resurssiviisaaseen rakennuksien osien kierrättämiseen on hienoa ja kannatettavaa, tulee kertakäyttöisyyden viherpesua kosmeettisella rakennusosien kierrättämisellä torjua pätevin standardein ja kriteerein.

Rakennusosien kierrättämistä tehokkaampaa on kierrättää kokonaisia rakennuksia. On luotava edelleen malleja olemassa olevien rakennusten nykyaikaiselle käytölle. Purkamisen tulee olla viimeinen vaihtoehto.

KULTTUURIYMPÄRISTÖÄ VAALITTAVA LUKUISISTA MERKITTÄVISTÄ SYISTÄ

Ilmastonmuutos on liian kapea näkökulma, kun kaupunkirakennetta tiivistetään. Laadukas elinympäristö, kulttuuriperinnön ja lähiluonnon merkitys fyysiselle ja henkiselle terveydelle on otettava huomioon kaikessa kehittämisessä.

Ympäristön viihtyisyyden yksi peruspilareista on hyvin kunnossapidetty vanha rakennuskanta, joka kantaa mukanaan aineetonta kulttuuriperintöä, historiaa, henkilökohtaisia muistoja, kulttuuria ja osaamista – esimerkiksi rakentamisen käsityötaitoja.

VIHERALUEIDEN MERKITYS

Yhdyskuntarakennetta tiivistettäessä tulee erityisellä herkkyydellä suhtautua jo rakennettuun ympäristöön, maisemaan ja kaupunkikuvaan. Viheralueilla on kaikkien viihtyvyydelle, henkiselle hyvinvoinnille ja liikuntamahdollisuuksien myötä myös fyysiselle hyvinvoinnille suuri merkitys. Lähiluonto on kuitenkin erityisen merkityksellistä lapsille ja vanhoille ihmisille, joiden itsenäinen liikkuminen on rajoitettua. Pienelläkin metsiköllä saattaa olla heille iso merkitys.

YMPÄRISTÖN TUTTUUS ON TÄRKEÄ MONISTA SYISTÄ

Monet jatkuvuudet ja traditiot sekä ympäristön identiteetti ovat tiivistämisen seurauksena koetuksella. Kotiseuturakkauden viriäminen ja juurtuminen edellyttävät rakennuskulttuuria, joka ei muuta liian nopeasti ja radikaalisti kotikulmia. Hyvään ympäristöön ja ympäristösuhteeseen kuuluu myös tietty vakiintuneisuus. Rakkaus omaa asuinympäristöä kohtaan on polttoaine, joka saa yksilön ponnistelemaan ja osallistumaan ympäristön muutosten prosesseihin. Tätä hienovaraista merkityssuhdetta ei tule sivuuttaa, kun mietitään ihmisten elinympäristön politiikkaa. Siirtymä ylhäältä ohjaamisesta osallistavaan päätöksentekoon on tästäkin syystä Suomen Kotiseutulitolle tärkeä tavoite.

Ympäristön vakiintuneisuus ja tuttuus ovat merkittävä tekijä hyvinvoinnille ja kiinnittymiselle. Se on merkittävä tekijä myös aluekehitykselle: miksi kukaan palaisi maailmalta kotiseudulle osin tai kokonaan, jos kiintymyksen kohteita ei ole jäljellä.

KANSALAISTEN RAKENNUSTEN KÄYTÖN OSAAMISTA KEHITETTÄVÄ

Lakiehdotuksen vaikutuksia arvioivassa osuudessa todetaan, että rakennetun ympäristön kunnossapidon laiminlyönti maksaa vuosittain 3,4–5,7 miljardia euroa. Oikealla ylläpidolla on erittäin

tärkeä merkitys kestävän kehityksen kannalta. Ehdotettujen toimien lisäksi kansalaisten yleistä asumus- ja kunnossapito-osaamista kannattaisi parantaa sekä perusopetuksen että muun valistuksen avulla.

KUNTIEN VELVOLLISUUS KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA RAKENNUSPERINNÖN INVENTOINTIIN

TIETOPOHJAN ASIAANTUNTEMUS

Kulttuuriperinnöksi jo tunnistettu rakennuskanta on kyettävä säästämään tiivistettäessä ottamalla kulttuuriperinnön asiantuntijat riittävästi mukaan työhön ja osallistavin keinoin tulisi selvittää myös, mitkä muut kohteet ovat asukkaille merkittäviä ja tunnistaa myös viime vuosisadan puolivälin jälkeen rakennetun ympäristön arvoja.

Kaavoituksen tueksi tehtävää tietopohjaa on koottava sekä asukkaiden että asiantuntijoiden kanssa. Laadukas kaavoitus edellyttää riittäviä ja uutta tietoa hyödyntäviä ajantasaisia kulttuuriperintöinventointeja. Lakiin tulisi näin ollen ottaa mukaan standardeja tietopohjan riittävän laadukkaasta keräämisestä.

SAAMELAISEN KULTTUURIPERINNÖN HUOMIOIMINEN

Kotiseutuliitto pitää hyvänä, että saamelaiset ja saamelainen kulttuuri huomioidaan laissa. Euroopan ainoa alkuperäiskansa on saanut maassamme liian vähän huomiota suhteutettuna kulttuurin merkityksellisyyteen.

Huomioita alueidenkäytön kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1-16, 37-40)

Luku 11

OSALLISTUMINEN JA VUOROVAIKUTUS KAAVOITUKSESSA

FARON SOPIMUS HUOMIOITAVA

Kotiseutuliitto edellyttää, että uusi laki huomioi myös Faron sopimuksen periaatteet osallisuudesta kulttuuriperintöön ja sen hyödyntämiseen. Kulttuuriperintö on tärkeä osa jokaisen ihmisen identiteettiä ja kasvupohjaa. Riittävän tietopohjan asukkaille tärkeästä kulttuuriperinnöstä on oltava kaavoituksen lähtökohtana, ja tämä on saavutettavissa vain ottamalla asukkaat ja osalliset mukaan tietopohjan kokoamiseen.

Faron sopimuksen mukaisesti tulisi osallisiksi voida lukea myös muita ryhmiä kuin julkisoikeudellisia yhteisöjä.

VUOROVAIKUTUKSEN TULISI OLLA AKTIIVISTA JA MYÖNTEISTÄ JA VÄLTELÄ ASUKKAIDEN AJAMISTA VALITTAMISTILANTEeseen

Kotiseutuliitto on nykytilanteesta huolissaan, koska eri kunnissa kuullaan asukkaita ja muita osallisia eri tavoin ja eri vaiheessa kaavaprosessia. Kansalaiset eivät ole tässä suhteessa yhdenvertaisessa asemassa, koska eri kuntien osaaminen ja resurssit toteuttaa kuntalaisten osaamisesta ammentavaa vuorovaikutteista kaavoitusta ovat hyvin erilaiset.

Kotiseutu- ja kaupunginosayhdistysten päätehtäviä on toimia kaavoituksessa ja vaikuttaa. Usein ne joutuvat antamaan lausuntonsa valmiista esityksestä. Ehdotuksen pykälässä 66 § Osallistuminen ja vaikuttaminen kaavan valmisteluvaiheessa asia on otettu huomioon: "Kaavaa valmistelevan viranomaisen on varattava osallisille ja kunnan jäsenille mahdollisuus mielipiteensä esittämiseen kaavan valmisteluun liittyvien keskeisten valintojen ja vaihtoehtojen sisällöstä, vaikutuksista ja niiden perustana olevasta tietopohjasta kaavan tarkoituksen ja merkityksen edellyttämällä tavalla. Mahdollisuudesta mielipiteen esittämiseen on ilmoitettava niin kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Asiasta on lisäksi tiedotettava osallisten tiedonsaannin kannalta sopivalla tavalla."

On hyvä että osallistumis- ja arviointisuunnitelma tulee kansalaistoimijoiden arvioitavaksi kaavan vireille tulon yhteydessä. Valitettavasti lakiehdotuksessa ei muutoin vaikuta olevan kovin selkeitä eväitä osallistumisen nykyistä laajemmalle toteutumiselle, vaikka tavoitteissa tarve tulee hyvin esiin. Toki tietoa kaavoituksesta olisi mahdollista saada varhaisemmassa vaiheessa, mikä on hyvä asia.

TARVITAAN OHJEISTUS MYÖNTEISILLE OSALLISTUMISMAHDOLLISUUKSILLE

Lain tulisi ehdotusta selvemmin antaa raamit kuntalaisen myönteiselle osallistumiselle. Kuten jo edellä todetaan, kuntalaisen ja muiden osallisten asiantuntemus tulisi tuoda kaavoitusprosessin käyttöön voimavarana. Kestävyys tulee lisäksi edellyttämään isoja päätöksiä ja myös kuntalaisen omaa aktiivisuutta tarvitaan. Niihinkin liittyvissä päätöksissä kuntalaisen on hyvä olla sitoutuneesti

mukana. Tämä on mahdollista saavuttaa siten, että asukkaiden ja muiden osallisten näkemykset pyrkimyksistä ja reunaehdoista kartoitetaan aktiivisesti monipuolisin ja saavutettavin keinoin jo ennen varsinaiseen suunnitteluun ryhtymistä, keskustelemalla heidän kanssaan ja pitämällä heidät mukana prosessissa koko suunnittelun ajan, niin että jälkikäteinen muistutus, lausunto tai valitus valmiista suunnitelmasta ja tietopohjasta on vain viimeinen varmistin osallisuuden toteutumiselle.

Aktiivista yhteistyötä tulisi tehdä nykyistä laajemmin kotiseutu-, kaupunginosa- ja muiden asukasyhdistysten sekä kulttuuri- ja ympäristöyhdistysten kanssa, jotka ovat usein asuinpaikkansa ja sen tarpeiden syvällisiä asiantuntijoita. Asukkailla ja kansalaistoimijoilla on paikallista tietoa sekä lisäksi huomattava määrä sekä ammatillista että akateemista osaamista ja tietoa esimerkiksi kulttuuriympäristön arvoista. Tieto on tärkeä saada suunnittelun käyttöön.

Samoin yhteistyötä kunnan kulttuuritoimen ja museon kanssa tulisi vahvistaa. Kouluja ja päiväkoteja tulisi osallistaa nykyistä laajemmin. Lapsille ja nuorille pitäisi jo varhain tarjota mahdollisuuksia osallistua oman asuinpaikan kehittämiseen ja antaa heille mahdollisuus rakentaa elinvoimaista ja hyvää kuntaa yhdessä toisten kanssa sekä oppia samalla demokraattisen päätöksenteon käytäntöjä.

Osallisuutta vahvistamalla ja tarjoamalla mahdollisuuksia suunnitteluun osallistumiseen kunta voi parhaimmillaan rohkaista asukkaita omaehtoiseen osallistumiseen, joka on keskeistä demokratian toimivuuden ja kunnan kehittämiseen sitoutumisen kannalta. Se sisältää kuitenkin paljon muitakin keinoja kuin ne, mistä tässä laissa on tarpeen säätää.

Aktiiviselle osallistamiselle ja osallistumiselle tulisi luoda yhdessä kuntien ja kansalaistoimijoiden kanssa toimiva rakenne, malli ja ohjeistus, jossa sekä vakituiset että monikotiseutuiset asukkaat voisivat tarjota osaamistaan ja asiantuntemustaan kunnan käyttöön ja samalla tuottaa kaavoituksesta myönteinen, yhteistoiminnallinen prosessi. Hyviä yhteistoiminnallisia ja kulttuurisuunnittelun malleja on olemassa työn lähtökohdaksi.

DIGITALISOINNISSA ON HYVIÄ MAHDOLLISUUKSIA, JOITA EI PIDÄ HUKATA

Kaavoituksen digitalisointi tuo mukanaan erinomaisia mahdollisuuksia kansalaisvaikuttamiselle ja asioiden seuraamiselle. Osallistaminen ja kaavahankkeiden vuorovaikutuksen tehostaminen ja toimialan digitalisaatio tuottavat lisäkustannuksia ja lisää tehtäviä sekä kunnissa että maakuntien liitoissa. Sen vuoksi on erittäin tärkeää varmistaa myös riittävät resurssit ja osaaminen. Epäonnistuneesta digitalisoinnista on ikäviä esimerkkejä, joten sen laatuun ja erityisesti helppokäyttöisyyteen on kiinnitettävä huomiota.

Luku 14

KANSALLISET KAUPUNKIPUISTOT

Kotiseutuliitto kannattaa kansallisia kaupunkipuistoja koskevan luvun ottamista mukaan lakikokonaisuuteen. Ely-keskus lienee sopiva taho hyväksymään hoito- ja käyttösuunnitelman, aivan kuten 80 §:ssä ehdotetaan.

Huomioita alueidenkäytön kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1-16, 37-40)

Huomioita kaavojen toteuttamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 17-24, 37-40)

Huomioita rakentamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 25-36, 37-40)

RIITTÄVÄT RESURSSIT VARMISTETTAVA ENNEN LAKIMUUTOKSIA

LAKIMUUTOKSISTA TULEE TIEDOTTAA LAAJASTI JA SAAVUTETTAVASTI

Kansalaiset tarvitsevat aina erityisesti muutosvaiheessa riittävää tiedotusta ja opastusta lainmuutoksiin ja viranomaisten tehtäviin liittyen. Näin isossa kokonaisuudistuksessa viestintään ja opastukseen on panostettava erityisellä tavalla. Maahanmuuton ja mm. kielellisen moninaisuuden myötä saavutettavuus edellyttää myös erityispanostusta kielen selkeyteen sekä viestintään ja opastukseen selkokielellä tai eri kieliversioilla. Avoimen hallinnon periaatteet toivottavasti tukevat myös pidemmällä tähtäimellä tarpeellisen, riittävän ja oikea-aikaisen tiedon varmistamista.

RIITTÄVÄTKÖ KUNTIEN RESURSSIT UUDISTUKSIIN JA LAADUKKAASEEN DIGITALISAATIOON?

Kotiseutuliitto kiinnittää huomiota siihen, että Suomen Kuntaliitto ja maakuntien liitot ovat esittäneet painavaa kritiikkiä lain valmisteluun ja itse lakiluonnokseen liittyen. Kun kyseessä on maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus ja toimialaltaan sekä vaikutuksiltaan laaja kokonaisuus, on kaikki kritiikki ja palaute otettava tarkasti huomioon ja palautettava laki tarvittaessa uudelleen valmisteluun, mikäli lausuntojen perusteella ei ole varmaa, että riittävät korjaukset saadaan aikaan.

Esimerkiksi Kuntaliitto on esittänyt vakavan huolensa lainmuutoksen osuessa samaan aikaan, kun toteutetaan mittavaa sote-palvelujen ja pelastustoimen uudelleen järjestelyä, millä on vaikutuksia paitsi kuntien tehtäviin myös niiden tulorahoitukseen ja tulevaisuuden resursseihin. Kuntaliitto on esittänyt, että juuri nyt pidättäydytään toiminnallisista muista muutoksista ja lisärasitteista kunnille. Esimerkiksi jo pelkästään digitalisaation kehityksen toimeenpano vaatii merkittäviä resursseja. Kuntaliitto arvioi, ettei tarvittavia muutoksia ja vaikutusten arviointia ehditä tehdä suunnitellussa aikataulussa.

Tämä on Kotiseutuliiton näkemyksen mukaan merkittävä huolenaihe myös kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta, jos on epävarmuutta kuntien kantokyvystä selviytyä uuden lain velvoitteista.

Huomioita kaavojen toteuttamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 17-24, 37-40)

Huomioita alueidenkäytön kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1-16, 37-40)

Huomioita kaavojen toteuttamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 17-24, 37-40)

Huomioita rakentamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 25-36, 37-40)

Luvut 1, 12

ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄ JA SIIHEN SOPEUTUMINEN KAAVOITUKSESSA JA RAKENTAMISESSA

Kotiseutuliitto kannattaa ilmastonmuutoksen hillintää kaavoituksen keinoin ja edellyttää, että lainsäädännössä se toteutetaan tehokkaimmin mahdollisin käytettävissä olevin keinoin – olemassa olevaa rakennuskantaa hyödyntäen. Lakiehdotuksessa keinoksi mainitaan yhdyskuntarakenteen eheys erityisesti kaupunkiseuduilla ja niiden lievealueilla sekä hyödyntämällä kestävästi olemassa olevaa infrastruktuuria.

RAKENNUSTEN KIERRÄTTÄMINEN ON RESURSSITEHOKKAAMPAA KUIN PELKKÄ RAKENNUSOSIEN KIERRÄTTÄMINEN

Olemassa olevan infrastruktuurin lisäksi laissa tulisi erikseen mainita rakennuskanta, jonka säästämisen tulisi olla lainsäädännön keskiössä. Rakentamisen hiilijalanjälki on valtava. Kestää parhaimmillaankin useita kymmeniä vuosia ennen kuin energiaa säästävillä rakenteilla on mahdollista kuroa umpeen uudisrakentamisessa ilmastolle aiheutunutta vahinkoa. VTT:n ja Tampereen yliopiston tekemän tutkimuksen mukaan kestää 30 - 50 vuotta, kunnes uudisrakentamisen aiheuttama hiilipiikki korvautuu energian käytön säästöillä.

Rakennusperintö on paitsi yhteistä kulttuurista omaisuuttamme, myös hiilivarasto. Mitä pidempään säilytämme rakennukset purkamatta, sen pidempään rakennukseen sitoutunut hiili pysyy siellä. Korjausrakentamisella säästämme luonnonvaroja. Täydelliseen uudisrakentamisen kieltämiseen ei tarvitse mennä, mutta rakentamista on hyvä tarkastella uusista näkökulmista.

Kotiseutuliitto edellyttää, että laki arvostaa rakennusperintöämme ja kansallisvarallisuuttamme. Jatkossa on aina ensin mietittävä, onko mahdollista käyttää jo olemassa olevaa rakennusta uudisrakentamisen sijaan ja onko mahdollista löytää sopivia käyttötapoja olemassa olevalle rakennuskannalle. Lyhytnäköinen kertakäyttörakentamista ihannoiva taloudellinen ajattelu ei saa ohjata alueiden käytön suunnittelua. Vaikka paluu resurssiviisaaseen rakennuksien osien kierrättämiseen on hienoa ja kannatettavaa, tulee kertakäyttöisyyden viherpesua kosmeettisella rakennusosien kierrättämisellä torjua pätevin standardein ja kriteerein.

Rakennusosien kierrättämistä tehokkaampaa on kierrättää kokonaisia rakennuksia. On luotava edelleen malleja olemassa olevien rakennusten nykyaikaiselle käytölle. Purkamisen tulee olla viimeinen vaihtoehto.

KULTTUURIYMPÄRISTÖÄ VAALITTAVA LUKUISISTA MERKITTÄVISTÄ SYISTÄ

Ilmastonmuutos on liian kapea näkökulma, kun kaupunkirakennetta tiivistetään. Laadukas elinympäristö, kulttuuriperinnön ja lähiluonnon merkitys fyysiselle ja henkiselle terveydelle on otettava huomioon kaikessa kehittämisessä.

Ympäristön viihtyisyyden yksi peruspilareista on hyvin kunnossapidetty vanha rakennuskanta, joka kantaa mukanaan aineetonta kulttuuriperintöä, historiaa, henkilökohtaisia muistoja, kulttuuria ja osaamista – esimerkiksi rakentamisen käsityötaitoja.

VIHERALUEIDEN MERKITYS

Yhdyskuntarakennetta tiivistettäessä tulee erityisellä herkkyydellä suhtautua jo rakennettuun ympäristöön, maisemaan ja kaupunkikuvaan. Viheralueilla on kaikkien viihtyvyydelle, henkiselle hyvinvoinnille ja liikuntamahdollisuuksien myötä myös fyysiselle hyvinvoinnille suuri merkitys. Lähiluonto on kuitenkin erityisen merkityksellistä lapsille ja vanhoille ihmisille, joiden itsenäinen liikkuminen on rajoitettua. Pienelläkin metsiköllä saattaa olla heille iso merkitys.

YMPÄRISTÖN TUTTUUS ON TÄRKEÄ MONISTA SYISTÄ

Monet jatkuvuudet ja traditiot sekä ympäristön identiteetti ovat tiivistämisen seurauksena koetuksella. Kotiseuturakkauden viriäminen ja juurtuminen edellyttävät rakennuskulttuuria, joka ei muuta liian nopeasti ja radikaalisti kotikulmia. Hyvään ympäristöön ja ympäristösuhteeseen kuuluu myös tietty vakiintuneisuus. Rakkaus omaa asuinympäristöä kohtaan on polttoaine, joka saa yksilön ponnistelemaan ja osallistumaan ympäristön muutosten prosesseihin. Tätä hienovaraista

merkityssuhdetta ei tule sivuuttaa, kun mietitään ihmisten elinympäristön politiikkaa. Siirtymä ylhäältä ohjaamisesta osallistavaan päätöksentekoon on tästäkin syystä Suomen Kotiseutuliitolle tärkeä tavoite.

Ympäristön vakiintuneisuus ja tuttuus ovat merkittävä tekijä hyvinvoinnille ja kiinnittymiselle. Se on merkittävä tekijä myös aluekehitykselle: miksi kukaan palaisi maailmalta kotiseudulle osin tai kokonaan, jos kiintymyksen kohteita ei ole jäljellä.

KANSALAISTEN RAKENNUSTEN KÄYTÖN OSAAMISTA KEHITETTÄVÄ

Lakiehdotuksen vaikutuksia arvioivassa osuudessa todetaan, että rakennetun ympäristön kunnossapidon laiminlyönti maksaa vuosittain 3,4–5,7 miljardia euroa. Oikealla ylläpidolla on erittäin tärkeä merkitys kestävästä kehityksestä kannalta. Ehdotettujen toimien lisäksi kansalaisten yleistä asumus- ja kunnossapito-osaamista kannattaisi parantaa sekä perusopetuksen että muun valistuksen avulla.

KUNTIEN VELVOLLISUUS KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA RAKENNUSPERINNÖN INVENTOINTIIN

TIETOPOHJAN ASIAANTUNTEMUS

Kulttuuriperinnöksi jo tunnistettu rakennuskanta on kyettävä säästämään tiivistettäessä ottamalla kulttuuriperinnön asiantuntijat riittävästi mukaan työhön ja osallistavin keinoin tulisi selvittää myös, mitkä muut kohteet ovat asukkaille merkittäviä ja tunnistaa myös viime vuosisadan puolivälin jälkeen rakennetun ympäristön arvoja.

Kaavoituksen tueksi tehtävää tietopohjaa on koottava sekä asukkaiden että asiantuntijoiden kanssa. Laadukas kaavoitus edellyttää riittäviä ja uutta tietoa hyödyntäviä, ajantasaisia kulttuuriperintöinventointeja. Lakiin tulisi näin ollen ottaa mukaan standardeja tietopohjan riittävän laadukkaasta keräämisestä.

SAAMELAISEN KULTTUURIPERINNÖN HUOMIOIMINEN

Kotiseutuliitto pitää hyvänä, että saamelaiset ja saamelainen kulttuuri huomioidaan laissa. Euroopan ainoa alkuperäiskansa on saanut maassamme liian vähän huomiota suhteutettuna kulttuurin merkityksellisyyteen.

Huomioita alueidenkäytön kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1-16, 37-40)

Huomioita kaavojen toteuttamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 17-24, 37-40)

Huomioita rakentamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 25-36, 37-40)

RIITTÄVÄT RESURSSIT VARMISTETTAVA ENNEN LAKIMUUTOKSIA

LAKIMUUTOKSISTA TULEE TIEDOTTAA LAAJASTI JA SAAVUTETTAVASTI

Kansalaiset tarvitsevat aina erityisesti muutosvaiheessa riittävää tiedotusta ja opastusta lainmuutoksiin ja viranomaisten tehtäviin liittyen. Näin isossa kokonaisuudistuksessa viestintään ja opastukseen on panostettava erityisellä tavalla. Maahanmuuton ja mm. kielellisen moninaisuuden myötä saavutettavuus edellyttää myös erityispanostusta kielen selkeyteen sekä viestintään ja opastukseen selkokielellä tai eri kieliversioilla. Avoimen hallinnon periaatteet toivottavasti tukevat myös pidemmällä tähtäimellä tarpeellisen, riittävän ja oikea-aikaisen tiedon varmistamista.

RIITTÄVÄTKÖ KUNTIEN RESURSSIT UUDISTUKSIIN JA LAADUKKAASEEN DIGITALISAATIOON?

Kotiseutuliitto kiinnittää huomiota siihen, että Suomen Kuntaliitto ja maakuntien liitot ovat esittäneet painavaa kritiikkiä lain valmisteluun ja itse lakiluonnokseen liittyen. Kun kyseessä on maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus ja toimialtaan sekä vaikutuksiltaan laaja kokonaisuus, on kaikki kritiikki ja palaute otettava tarkasti huomioon ja palautettava laki tarvittaessa uudelleen valmisteluun, mikäli lausuntojen perusteella ei ole varmaa, että riittävät korjaukset saadaan aikaan.

Esimerkiksi Kuntaliitto on esittänyt vakavan huolensa lainmuutoksen osuessa samaan aikaan, kun toteutetaan mittavaa sote-palvelujen ja pelastustoimen uudelleen järjestelyä, millä on vaikutuksia paitsi kuntien tehtäviin myös niiden tulorahoitukseen ja tulevaisuuden resursseihin. Kuntaliitto on esittänyt, että juuri nyt pidättäydytään toiminnallisista muista muutoksista ja lisärasitteista kunnille. Esimerkiksi jo pelkästään digitalisaation kehityksen toimeenpano vaatii merkittäviä resursseja. Kuntaliitto arvioi, ettei tarvittavia muutoksia ja vaikutusten arviointia ehditä tehdä suunnitellussa aikataulussa. Tämä on Kotiseutuliiton näkemyksen mukaan merkittävä huolenaihe myös kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta, jos on epävarmuutta kuntien kantokyvystä selviytyä uuden lain velvoitteista.

Huomioita rakentamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 25-36, 37-40)

Huomioita rakentamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 25-36, 37-40)

LUPAJÄRJESTELMÄN OLTAVA SELKEÄ JA YHTENÄINEN

Lupajärjestelmää selkiytetään yhdistämällä rakennuslupa ja toimenpidelupa rakentamisluvaksi. Esityksen mukaan asuinrakennus vaatisi aina rakentamisluvan, mutta kunnalla olisi mahdollisuus rakennusjärjestyksessä vapauttaa muita kuin täsmällisesti määritellyjä uudiskohteita, jos hanketta voidaan pitää vähäisenä. Kuitenkin rakentamislupa tarvittaisiin myös korjaamiseen, jos se kohdistuu rakennuskohteen olennaisiin ominaispiirteisiin. Samalla esityksessä todetaan, että korjaamisen luvanvaraisuuteen jää tarvittavassa määrin joustoa.

Kotiseutuliitto korostaa, että kansalaisten tasapuolisen kohtelun vuoksi lain, rajauksen ja perustelujen tulee olla mahdollisimman yksiselitteisiä lupaa vaativista toimenpiteistä. Korjaamisen luvanvaraisuuden jouston osalta Kotiseutuliitto tähdentää, että luvanvaraisuuden joustonkin pitäisi toteutua siten, että kansalaiset eri puolilla maata ja erilaisissa kunnissa, ovat yhdenvertaisessa asemassa ja että jousto ei ole sattumanvaraista. Ei ole suotavaa, että nykyisin rakennuslupaa ja toimenpidelupaa edellyttävien hankkeitten hämärtynyt raja ja erilaiset tulkintakäytännöt kunnissa siirtyisivät uudessa laissa koskemaan esimerkiksi korjaamisen luvanvaraisuutta.

Kotiseutuliitto pitää tärkeänä lupapäätösten läpinäkyvyyttä ja viranomaisten ratkaisujen yhtenäisyyttä asukkaiden ja kaikkien toimijoiden kannalta.

Huomioita alueidenkäytön kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1-16, 37-40)

Huomioita kaavojen toteuttamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 17-24, 37-40)

Huomioita rakentamisen kokonaisuudesta (erityisesti luvut 1, 25-36, 37-40)

RIITTÄVÄT RESURSSIT VARMISTETTAVA ENNEN LAKIMUUTOKSIA

LAKIMUUTOKSISTA TULEE TIEDOTTAA LAAJASTI JA SAAVUTETTAVASTI

Kansalaiset tarvitsevat aina erityisesti muutosvaiheessa riittävää tiedotusta ja opastusta lainmuutoksiin ja viranomaisten tehtäviin liittyen. Näin isossa kokonaisuudistuksessa viestintään ja opastukseen on panostettava erityisellä tavalla. Maahanmuuton ja mm. kielellisen moninaisuuden myötä saavutettavuus edellyttää myös erityispanostusta kielen selkeyteen sekä viestintään ja

opastukseen selkokielellä tai eri kieliversioilla. Avoimen hallinnon periaatteet toivottavasti tukevat myös pidemmällä tähtäimellä tarpeellisen, riittävän ja oikea-aikaisen tiedon varmistamista.

RIITTÄVÄTKÖ KUNTIEN RESURSSIT UUDISTUKSIIN JA LAADUKKAASEEN DIGITALISAATIOON?

Kotiseutuliitto kiinnittää huomiota siihen, että Suomen Kuntaliitto ja maakuntien liitot ovat esittäneet painavaa kritiikkiä lain valmisteluun ja itse lakiluonnokseen liittyen. Kun kyseessä on maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus ja toimialaltaan sekä vaikutuksiltaan laaja kokonaisuus, on kaikki kritiikki ja palaute otettava tarkasti huomioon ja palautettava laki tarvittaessa uudelleen valmisteluun, mikäli lausuntojen perusteella ei ole varmaa, että riittävät korjaukset saadaan aikaan.

Esimerkiksi Kuntaliitto on esittänyt vakavan huolensa lainmuutoksen osuessa samaan aikaan, kun toteutetaan mittavaa sote-palvelujen ja pelastustoimen uudelleen järjestelyä, millä on vaikutuksia paitsi kuntien tehtäviin myös niiden tulorahoitukseen ja tulevaisuuden resursseihin. Kuntaliitto on esittänyt, että juuri nyt pidättäydytään toiminnallisista muista muutoksista ja lisärasitteista kunnille. Esimerkiksi jo pelkästään digitalisaation kehityksen toimeenpano vaatii merkittäviä resursseja. Kuntaliitto arvioi, ettei tarvittavia muutoksia ja vaikutusten arviointia ehditä tehdä suunnitellussa aikataulussa. Tämä on Kotiseutuliiton näkemyksen mukaan merkittävä huolenaihe myös kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta, jos on epävarmuutta kuntien kantokyvystä selviytyä uuden lain velvoitteista.

Kysymyksiä lausunnonantajille

Lakiuudistuksen valmistelun aikana käydyissä keskusteluissa on ollut esillä myös maakuntakaavaa koskeva vaihtoehtoinen malli.

Vaihtoehtoisen mallin oleellisin ero lakiehdotukseen olisi se, että maakuntakaavan oikeusvaikutuksia ei rajattaisi laissa vaan maakuntakaava olisi nykyiseen tapaan kokonaisuudessaan oikeusvaikutteinen. Vaihtoehtoinen malli olisi oikeusvaikutusten osalta pääosin nykyisen lain kaltainen, mutta malli ei kuitenkaan sisältäisi nykyisen lain mukaista maakuntakaavan toteuttamisen edistämisvelvoitetta.

Myös vaihtoehtoisessa mallissa maakuntakaavassa olisi esitettävä aluerakenteen, liikennejärjestelmän ja liikenneverkon sekä viherrakenteen kehittämisen periaatteet, ja lisäksi maakuntakaavassa voitaisiin esittää myös muita maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia asioita. Vaihtoehtoisen mallin mukaan maakuntakaavassa esitettävistä asioista kuitenkin rajattaisiin laissa nimenomaisesti pois yksittäisen kunnan yhdyskuntarakenne. Yksittäisen kunnan yhdyskuntarakenteeseen kuuluvia asioita ei olisi siten mahdollista sisällyttää maakuntakaavaan vaan ne ratkaistaan kuntakaavoituksessa.

Lausunnonantaja pyydetään esittämään näkemyksensä myös vaihtoehtoisesta mallista.

-

Maksuvelvollisuuden alkamisen raja (kerrosneliometriä

-

Kunnalle maksettavan maksun maksimimäärä tontin arvonnoususta (% arvonnoususta)

-

Erityisharkinta-alueen sijoittamisluvan lupaedellytyksissä ollaan palaamassa oikeusharkinnasta rakennuslain aikaiseen tarkoituksenmukaisuusharkintaan. Miten lupaedellytykset pitäisi kirjoittaa, jotta:

- a. tuomioistuimen kannalta kunnan myöntämä lupa on mahdollista pitää voimassa eikä lupa mene valituksen johdosta nurin oikeudessa automaattisesti esimerkiksi siksi, että luvalla käsitellään vain yhden rakennuspaikan, eikä sitä ympäröivien alueiden tilanne?
- b. kunnan kannalta on mahdollista evätä lupa esimerkiksi siksi, että kyseinen rakentamisen lievealue on suunniteltava kaavoituksellisesti kokonaisuutena?

-

Miten päävastuullisen toteuttajan toteutusvastuuta koskevan pykälän perustelut pitäisi kirjoittaa, jotta niistä kävisi kyllin selkeästi ilmi, että allianssimallin tai muiden yhteistoiminnallisten toteutusmuotojen käyttäminen on hankkeessa mahdollista?

-

Millaisia ja kuinka suuria taloudellisia vaikutuksia näette päävastuullisen toteuttajan toteutusvastuun aiheuttavan kuluttajille?

-

Olennaisten teknisten vaatimusten vaatimustasoa ei ole lähtökohtaisesti muutettu kaavoitus- ja rakentamislaisissa lukuun ottamatta luonnonvalon johtamista asuintilaan. Miten asumista ja majoitusta koskevia olennaisia teknisiä vaatimuksia pitäisi mielestänne muuttaa ottaen huomioon kalustettujen asuntojen vuokraus ja Airbnb-toiminta?

-

Millaisia vaikutuksia näette ehdotettujen muutosten aiheuttavan?

-

Voit jättää kommentit lausuntoon myös liitteenä

[Suomen Kotiseutuliiton lausunto ympäristöministeriölle Kaavoitus ja rakentamislaki.pdf](#)

